

גליון הלכתי - כושלחן הפוסקים

ימי הספירה תשפ"ג
גליון ט

מאת הרה"ג ר' משה ראזענבוים
רב ומו"ץ לשכת הפוסקים
טורנטו קנדה - ארה"ב

מיסודו של רשכבה"ג מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זיע"א

מרכז גבוה להוראה ודיינות לשכת הפוסקים

בית דין צדק הגדול לשכת הפוסקים
היכלי בתי הוראה המרכזי לשכת הפוסקים
ארץ ישראל

לשכת הפוסקים

לזכרו המהור של פוסק הדור מורא הגר"ש אלישיב זצוק"ל
מיסודו של רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זיע"א
ביתר עילית

בין פסח לשבועות

מהות הימים

- א. ימים שבין פסח לעצרת הם ימים מיוחדים, מצד אחד מצינו ביבמות (ס"ב:) שהם ימי אבלות שמתו תלמידי ר"ע, ומאידך הם זמן ספירת העומר, הכנה למתן תורה.
- ב. ביבמות מצינו שהיו לר"ע י"ב אלף זוגים (כ"ד אלפים סה"כ), תלמידים מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם עד שבא ר"ע לרבותינו שבדרום ושנאה להם ר"מ, ר' יהודה, ור' יוסי, ור"ש, ור"א בן שמוע, והם הם העמידו תורה אותה שעה, תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת.
- ג. כתב הרמב"ן (פרשת אמור, כ"ג, ל"ו) וצוה בחג המצות שבעה ימים בקדושה לפנייהם ולאחריהם, כי כולם קדושים ובתוכם ה'. ומנה ממנו תשעה וארבעים יום 'שבעה שבועות' כימי עולם. (כלומר, שכל שבוע מימי הספירה נחשב כעין יום א' בחג). וקדש יום שמיני כשמיני של חג, והימים הסופרים בינתיים כחולו של מועד בין הראשון והשמיני בחג, והוא יום מתן תורה שהראם בו את אשו הגדולה וכו'.
- ד. ידוע דברי ספר החינוך (מצוה ש"ו) ומפני כן, כי הוא כל עיקרן של ישראל, ובעבורה נגאלו ועלו לכל הגדולה שעלו אליה, נצטוונו למנות ממחרת יו"ט של פסח עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו, כעבד ישאף צל, וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המנין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא, וזהו שאנו מונין לעומר, כלומר כך וכך עברו מן המנין, ואין אנו מונין כך וכך ימים יש לנו לזמן, כי כל זה מראה בנו הרצון החזק להגיע אל הזמן וכו'.

שיטות חלוקת בזמן מיתת תלמידי ר"ע

- ה. מה שמבואר שמתו תלמידי ר"ע באלו הימים, נתרבו הדעות בפוסקים בזה. א' מתו ל"ד ימים הראשונים שלאחר פסח. [ולפי"ז ניהוג אבלות היא עד יום ל"ד בעומר, וביום ל"ד לבד יש להקל מדין מקצת היום ככולו. אבל בר"ח או בל"ג אין להקל] (מחבר תצ"ג ס"ב). ב' מתו ל"ג ימים הראשונים. [ולפי"ז שייך להקל מיום ל"ג מדין מקצת היום ככולו- ולא בלילה שלפניה] (רמ"א ס"ב ובגר"א). ג' מתו בין פסח לעצרת בכל הימים שאומרים בהם תחנון, מלבד ר"ח, חוה"מ, יו"ט ושבת. והוא סה"כ ל"ג ימים וכנגדם תקנו ל"ג ימים של אבלות. [ולפי"ז יש להקל ביום ל"ג כ"ג מדין מקצת היום, אבל מיום ל"ד עד שבועות אסור, להפמ"ג ומג"א. וי"א שנוהגים לפי"ז אבלות בימי ר"ח, אבל בג' ימי הגבלה מותר, להט"ז. וי"א לאסור בר"ח אבל מר"ח סיון מותר להדרך חיים הו"ד במ"ב סקט"ו].

- ד' לנהוג אבלות מיד אחרי פסח עד חג השבועות. [חוץ מר"ח אייר וסיון] (מג"א, ואינו לדינא). ה' מתו ל"ב יום. [ולפי"ז יש להקל מיד בליל ל"ג בעומר ג"כ] (לבוש סק"ב, שו"ע הרב ס"ה).
- ו. היות עפ"י רוב אין לנו מנהגים מסוימים לכל קהילה, א"כ כל אחד יכול לנהוג כרצונו, ויכול לשנות בכל שנה. [ואין צורך להתיר נדר, או למנוע ממנהגו במקום שאחרים נוהגים אחרת מדין לא תתגודדו, אם לא במקום שיש להם קביעות הקהילה]. (שו"ת חת"ס קמ"ב, אגר"מ ח"א קצ"ט)
- ז. מנהג האריז"ל שלא להסתפר בכל ימי הספירה עד ערב שבועות, אבל אינו מדין ניהוג אבלות, אלא איסור בנפרד לתספורת עפ"י קבלה. (ובמנח"א כ' שהיא רק עד מ"ח בעומר) [וא"כ יש מקום להקל בנישואין בימים אלו] (מנחת אלעזר ח"ג ס"ה, ובדברי יואל, ח"א כ"ו נטה לאסור). ותש"ח אם נהג כן ורצה לשנות מנהגו, אם צריך התרת החכם.

דיני אבלות (נישואין, ריקודים, וכלי זמר, תספורת)

נישואין

- ח. אין נושאים נשים בימים שנוהג בהם האבלות של ימי הספירה. אבל אם חברו נוהג מנהג אחד, ורצה להשתתף בשמחתם מותרים, מכיוון שמותר לחתן והכלה עצמם (אגר"מ ח"א קנ"ט). וי"א שעדיף רק לאחל מזל טוב, ולא להשתתף בריקודים. (בעל שבה"ל).
- ט. מותרים לעשות סעודת אירוסין, כמו ווארט.
- י. מותר לעשות סעודת בר מצוה, עם ריקודים. אבל נהגו למנוע בכה"ג בכלי זמר. (מג"א רכ"ה סק"ד)

ריקודים

- יא. נוהגים איסור ריקודים ומחולות בימים אלו, בין לצורך מצוה ובין לדבר הרשות (מ"ב סק"ה). ואפילו בימים שאינו נוהג בהם אבלות הספירה יש למנוע מריקודים ומחולות של רשות, אבל לנישואים לאותם מותר. [ולא נהגו חומרה זו על כלי זמר] (שעה"צ סק"ד, ערה"ש ס"ב).

כלי זמר

- יב. נהגו לאסור גם שמיעת כלי נגינה שיש בזה משום שמחה, וגם משום שמביא לריקודים. [ואפילו היכא שאין עמה ריקוד, וגם כשהיא רק מוקלטת] (אגר"מ ח"א קס"ו).
- יג. חולה שצריך לשמוע כלי זמר לחזק את מצב רוחו, או מי שנמצא בדיכאון יש להתיר [עם אזניות שלא להכשיל ולהתרשל לאחרים] (הליכות שלמה פסח פ"א הערה 54).
- יד. מי ששומע לכלי זמר בשעה שעושה התעמלות לצורך

בראות, או שנוהג נסיעה ארוכה וחושש שירדם עם אין לו ליווי כלי זמר, מותר לשמוע [ועדיף עם אזניות]. (ב"ח תק"ס) טו. מי שנוסע נסיעה ארוכה עם ילדים, ומאד מפריע לנהג או לילדים מה שאינם שומעים משהו בדרך, יש להקל בשמיעת ניגונים (ועדיף סיפורים עם ליווי כלי זמר מסתם נגינה, כשאפשר), ובלבד שלא יהיה כאלו שיכולים להביא לריקודים.

טז. אין להקל לשמוע כלי זמר אפילו של ניגוני דביקות שאינו מביאו לריקוד.

יז. צלצול בטלפון סלולרי א"צ לשנותו בימים אלו, אם יש בה ניגון בשעת הצלצול.

יח. מותר ללמד וללמוד נגינה לתלמידים בימים אלו. (אגר"מ ח"ג פ"ז, ו"א רק לצורך פרנסה התיירו)

תספורת

יט. אין להסתפר בימים שנוהג בהם אבלות של ימי הספירה. והמדקדקים מחמירים כהאריז"ל אפילו כשיש לו ברית [וי"א אפילו חתן שהקל לענין נישואין בימי הספירה] (שע"ת סק"ח)

כ. מי שצריך להסתפר או להתגלח לצורך פרנסתו, או משום שהולך בין הגויים, או בחור לפגישה וכדומה, תש"ח (חת"ס או"ח קנ"ח, אגר"מ ח"ד כ"ב).

כא. איסור תספורת בעיקרו שוה אשה לאיש. אלא שאשה לצורך טבילה, או במקום ניוול לבעלה, לצורך פגישה לשידוכים, שערות רגליה וכדו' התיירו.

כב. כשחל ל"ג בעומר ביום ראשון, דעת הרמ"א שיכולים להסתפר כבר מערב שבת, ודעת המחבר (בני הספרדים) אין להתיר עד יום ראשון בבוקר, שהרי בכלל לא הותרה התספורת בליל ל"ג. (כף החיים ס"ב)

כג. ר"ח אייר שחל בשבת, אפילו לנוהגים מפסח עד ל"ג בעומר מותרים להסתפר בערב שבת. (מג"א תצ"ג ס"ב, שו"ע הרב ס"ח).

כד. וכע"ז אם חל ל"ג בעומר ביום ראשון, נהגו להסתפר בער"ש לכבוד שבת [ולא בליל שישי] (רמ"א ס"ב).

כה. וכן כשיום ראשון של שלשה ימי הגבלה, ג' סיון, חל ביום ראשון בשבת, וממילא ערב שבת היא ר"ח [שעפ"י ר"י החסיד אין להסתפר], י"א בכה"ג מותרים להסתפר גם בר"ח עצמו (פמ"ג א"א סק"ה ובקובץ הלכות. אמנם באגר"מ ח"ו ל"ו אסר בכה"ג).

כו. ספר, יכול לעשות אומנתו אפילו בימים שהוא בעצמו נוהג בה איסורי אבלות. (הליכות שלמה ניסן פ"א, ל"ה)

כז. נטילת צפרנים, כיבוס ורחיצה במרחץ אינן בכלל מנהגי אבלות [אינו אבלות מחמת ימי פורעניות כמו בין המצרים] (דברי מלכאל ח"ב י"ג).

כח. אין ראוי להרבות בשמחה בימי הספירה (טור). אבל מותר לברך שהחינו בימים אלו, אף שנהגו בהם אבלות. וכן מותר לקנות כלים ובגדים חדשים קניית בית חדש. (מ"ב תצ"ג סק"ג, שעה"צ סק"ב). אמנם מנהג חכמי אשכנז שלא לחנך שום דבר חשוב באלו הימים). וכן מותר לעשות טיולים לצורך תענוג (מנח"א ח"ד מ"ד).

פסח שני

כט. פסח שני חל ב"ד אייר. התורה מביא שהיו קבוצת אנשים שהגיעו למשה ואהרן שהיו טמאים ולא היו יכולים להביא את הקרבן פסח בזמנו, י"ד ניסן. והיו להם געגועים להביא, ואמרו למה נגרע. משה חזר לשאול מהקב"ה מה לעשות, משה חזר עם דיני פסח שני.

ל. מדינא דשו"ע יש לומר בה תחנון. (ארחות רבנו ח"א עמ' ע"ח שנהג החזו"א לומר, וכן העיד עליו הגר"ק). אמנם הרבה נוהגים שאין

אומרים בה תחנון [אע"פ שאינו חשיב כיו"ט כמו מה שמצינו שאין אומרים בה הלל, שאינו בבחינת התקדש חג. ואע"פ שהשמיטתו כל הפוסקים] (פר"ח סק"ז). וי"א אף ביום ט"ו אייר אין לומר מספיקא דיומא, מה שלא שייך ההיתר בא"י. א"נ משום שהקרבן נאכלת בלילה שהיא כבר אור ליום ט"ו. וכן בא"י ודאי אומר (שער"ת קל"א י"ט). ולענין תחנון ביום שלפני, יום י"ג, גם בזה יש מנהגים שונים, מדין יום שלפני שא"א.

לא. חל פסח שני בשבת, אומרים אב הרחמים וצדקתך צדק.

לב. יש שנהגו לאכול מצה בלילה זכר לקרבן פסח (סידור בית יעקב, זכרון יהודה, אמרי אש). ויש שלהדיא לא נהגו כן (מעשה רב קפ"א).

ל"ג בעומר

לג. מרבית בו משתה ושמחה קצת א' לזכר תלמידי ר"ע שפסקו למות בל"ג בעומר. (מאירי יבמות ס"ב; דרכי משה סק"א). ב' ביום ל"ג היא גם הילולא דרשב"י שבו נסתלק, וגילה בה סודות התורה, ורצה שביומא דהילולא ישמחו (חיד"א). ג' זכר למן שהתחיל אז לרדת (שו"ת חת"ס יו"ד רל"ג). ד' ביום ל"ג הסמיך ר"ע חמשה התלמידים שמהם יצאו תורה (פר"ח).

לד. אין אומרים תחנון ביום ל"ג בעומר (מ"ב סק"ט, קל"א סק"ג).

לה. כשחל ערב ל"ג בעומר בשבת, אין אומרים צדקתך במנחה.

לו. אומרים בה למנצח יענך (פמ"ג תצ"ג סק"ג), ומנהג הספרדים שא"א (פר"ח).

לז. מי שנהג לעשות נישואין בל"ג בעומר, ונמשכה לילה, מותר להמשיך הריקודים עם כלי שיר. (דעת תורה ס"ג ד"ה וראיתי)

לח. שונה כפי מנהגים המובא לעיל אם יכולים להסתפר מליל ל"ג, או צריך מקצת היום ככולו, וישהה עד הבוקר. וכשחל לאחר שבת ויתר דינים הובא לעיל.

לט. אלו שנהג לעשות חלאקה במירון ולעשות פאות לבני שלש שנים, אין דינו כתספורת אלא עשיית פאות, ויכולים לעשותו גם בלילה, ואפילו לחוששים להאריז"ל למנוע עד שבועות, בכה"ג שרי (הגריש"א).

מ. שמיעת כלי זמר דינו כזמני התספורת. למנהגים ביום ל"ד או גם בלילה (שבה"ל ח"ח קס"ח ה', להמחבר מותר רק מיום ל"ד, ולהרמ"א ביום ל"ג). אבל נהגו להקל בשמיעת כלי זמר במדורות לכבוד הרשב"י (חוט שני שבת, ח"ד עמוד ש"פ)

מא. צריך לזהר מפלג המנחה בערב ל"ג שלא יאמר שהיום היא ל"ג בעומר, וגם כשאמר כן כראשי תיבות ל"ג (ביאה"ל תפ"ט ד"ה מונה). ואם בטעות אמרו אפ"ה יכול לברך בלילה (שעה"צ)

פרקי אבות

מב. מנהג ישראל לומר פרקי אבות בכל השבתות בין פסח עד ר"ה (רמ"א רצ"ב ס"ב) [סימן שבתות שמתחיל היא אותיות נפ"ש, נשא פנחס שופטים. (מנהגי מהרי"ל). ועיקר תקנתו היתה לשבתות ימי הספירה. (אבודרהם, ארחות חיים)

מג. טעם אמירתה א' משום שבשבועות נתנה תורה, וההכנה הנכונה לקבלתה היא תיקון המידות (מדרש שמואל). ב' שימי ספירה הם ימי דין, ולב האדם שבור, ויותר נכנס ללבם דברי מוסר (מחזור ויטרי). ג' בזמן המנחה בשבתות הארוכות ע"ה נאספים ויושבים בטל, ונכון לקרב אז היושבי קרנות (מחז"ו). ד' אז הוא זמן תענוגות בנ"א, ותקנו לימוד להשיב לב האדם לעבודת ה' (כלבו).

מד. אומרים אותו אחרי תפלת מנחה (רמ"א ס"ב). [במנהגי חת"ס למדוה לפני מנחה, ואמרו לאחר].

מה. חג השבועות שחל בשבת, א"א בה פרק"א (לבוש תרס"ט).